

**MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI MAYDA QO'L MOTORIKASINI
RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI**

Andijon davlat pedagogika instituti
Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (maktabgacha ta'lim)
1-bosqich magistranti
Sirojiddinova Xamidaxon Xasanboy qizi

Doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15230559>

Annotatsiya. Ushbu maqolada, maktabgacha yoshdagi bolalarning mayda qo'l motorikasini rivojlantirish, yashirin qo'l qobiliyatini ochib berish, ota-onalar bolalariga qanday yordam bera olishlari yoritib beriladi.

Kalit so'zlari: mayda qo'l motorikasi, qo'llarni harakatlantirish, qo'l muskullari mashqlari, muskullarga oid turli xil o'yinlar.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Miromonovich Mirziyoyev rahbarligida 2017-yil 16-avgust kuni bo'lib o'tgan yig'ilishida maktabgacha ta'lim tizimini tarkibiy jihatdan tubdan isloh qilish, mazkur muassasalarga bolalarni to'la qamrab olish bo'yicha muhim vazifalar qo'yildi. Bu boradagi tahlillar natijasida qisqa vaqtda uchta yirik xujjat O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 9-sentabrdagi Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risidagi PF 5198-sonli Farmoni hamda O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi faoliyatini tashkil etish to'g'risidagi PQ 3305-sonli qarori, O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida”gi qarorlari qabul qilinadi.

Kichik maktabgacha yosh jismoniy va aqliy rivojlanishining yuqori intensivligi bilan ajralib turadi. Bolaning faolligi oshadi, uning maqsadga muvofiqligi oshadi, ko'proq harakatlar xilma-xil va muvofiqlashtiriladi, shu jumladan qo'lning mayda qo'l motorika ko'nikmalari ham rivojlanadi. Bu yosh bir qator neoplazma bilan tavsiflanadi, ularni ko'rib chiqish bolaning keyingi rivojlanishi uchun muhimdir. Shunday qilib, 2-4 yoshdan boshlab bolaning faoliyatining tabiati va mazmunida, atrofdagilar: kattalar va tengdoshlar bilan munosabatlarida sezilarli o'zgarishlar yuz beradi. Bu yoshdagi faoliyatining yetakchi turi subyektiv samarali hamkorlikdir. Bu yoshning eng muhim yutug'i bolaning harakatlarining maqsadli xarakterga ega bo'lishidir.

I.E.Svetlovaning ta'kidlashicha, uch yoshda bolaning qo'llarining mayda qo'l motorika funksiyalari yanada yaxshilanadi, ular bilan fikrlash jarayonlari bir-biri bilan chambarchas bog'liqdir. Mayda qo'l motorika ko'nikmalarini rivojlantirishning yetarli darajasi bolaning maktabga tayyorligining muhim ko'rsatkichidir. Qo'l va barmoqlar bilan aniq harakatlar qilish qobiliyatini va harfni o'zlashtirish uchun zarurdir.

Harakatning psixofiziologik tuzilishi murakkab. Bernshteyn “barmoqlarning mayda harakatlarini muvofiqlashtirish - bu harakatlantiruvchi organning haddan tashqari erkinlik darajasini yengish, boshqacha qilib aytganda, uni boshqariladigan tizimga aylantirish” yoki “muvofiqlashtirish- bu vosita apparatining boshqarilishiga tashkil etish” deb ta'riflanadi. Mayda qo'l motorika ko'nikmalari sohasi turli xil harakatlarni o'z ichiga oladi: ibtidoiy imo-ishoralardan, masalan, narsalarni ushlabdan tortib, inson qo'l yozuvi bilan bog'liq bo'lgan juda kichik harakatlarga. R.S.Nemovning yozishicha, mayda qo'l motorika mahorati kichik narsalarni boshqarish, yozish, chizish, qirqish, to'qish, tugun bog'lash, cholg'u asboblarni chalish va hokozo kabi nozik vazifalarni bajarish uchun zarurdir. Muallif mayda qo'l motorika ko'nikmalarini rivojlantirish ilmiy tadqiqotning mavjud yo'nalishlarini belgilab beradigan bir necha jihatlarda muhim deb hisoblaydi:

1. kognitiv qobiliyatlarning rivojlanishi bilan bog'liq holda:
- 2 .nutqning rivojlanishi bilan bog'liq holda:

3. mavzu va instrumental harakatlarni, shu jumladan yozishni amalga oshirish uchun o'z qo'l harakatlarini rivojlantirish.

Mayda motorika-bu qo'l-oyoqlarning kaftlari va barmoqlari bilan mayda va aniq harakatlarni bajarish qobiliyati. Mayda motorika sohasi ko'p sonli turli-tuman harakatlarni o'z ichiga oladi: oddiy ishoralardan tortib (masalan, o'yinchoqni ushlab olish) to juda murakkab harakatlargacha (masalan, yozish va rasm chizish). Mayda motorika tug'ilgan paytdanoq rivojlana boshlaydi. Oldiniga go'dak o'z qo'llarini o'rganadi, keyin ularni boshqarishga o'tadi. U buyumlarni butun kafti bilan ushlaydi, keyin esa faqat ikkita (katta va ko'rsatkich) barmog'i bilan oladi. So'ngra bolani qo'shiq, qalam, mo'yqalam kabi buyumlarni to'g'ri ushlashga o'rgatishadi. Mayda motorikaning juda muhim xususiyati bor. U bolaning asab tizimi, ko'rish qobiliyati, diqqat-e'tibori, xotirasi va idrok qilishi bilan bog'liq. Bundan tashqari, bolaning nutqi rivojlanishi uchun ham mayda motorikani rivojlantirish uchun mo'ljallangan mashg'ulotlar, o'yinlar va mashqlar mavjud. Mayda motorikani rivojlantirish uchun ko'plab mashg'ulotlar, o'yinlar va mashqlar mavjud. Ularni quyidagi guruhlarga ajratish mumkin: barmoq o'yinlari, mayda buyumlar bilan bog'liq o'yinlar, shakl yasash va rasm chizish, barmoqlarni massaj qilish.

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkin, bolalar o'z tabiatlariga ko'ra haddan tashqari qiziquvchan bo'ladi. Ular hamma narsani o'rganishga ta'mini sezishga qo'llari bilan ushlab ko'rishga harakat qiladi. Shu orqali bolalarni motorikasi rivojlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimi 2030 yilgacha rivojlantirishning konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida”gi PF-4947-son Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 30 sentabrdagi “Maktabgacha ta'lim tizimini boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora- tadbirlari to'g'risida”gi .PF-5198-sonli Farmoni.
3. Павлов И.П. Полон. собр. соч. 2-е изд (Текст)/И.П.Повлв.-М.Л, 1951.
4. Abdullajonova. D. R. Bolalarni sahnalashtirish va ijodiy faoliyatga o'rgatish. Toshkent Innovatsiya-Ziyo 2021
5. Бернадская, М.Э. Нарушения зрения у детей раннего возраста. Диагностика и коррекция [Текст]: методическое пособие / М.Э.Бернадская, О.В.Парамей, Л.И.Фильчикова. - М.: Полиграф-сервис, 2003.
6. Qodirova. N. R. MAKTABGACHA TALIM TASHKILOTLARI FAOLIYATINI RAQAMLASHTIRISH //Science and innovation. – 2022. – T. 1. – C. 109-111.